

*Др Милан Павић,
партнер у адвокатској
канцеларији «Павић», Београд*

Уговор о преносу удела у трговачком друштву

Резиме

Писац у реферату разматра пренос удела у ординарном друштву, командитном друштву и друштву с ограниченом одговорношћу. наглашава неке значајне проблеме у овом питању, као што су начини преноса, форма уговора о преносу удела, као и ограничења преноса удела. Писац приказује како уредна, иако и домаћа решења у неким питањима преноса удела.

Кључне речи: *удео, пренос удела, облици преноса удела.*

1. Уводне напомене

Оснивачи, односно чланови трговачког друштва стичу удео у трговачком друштву сразмерно свом улогу у имовини друштва.¹⁾ Уношењем улога у трговачко друштво оснивач губи власништво над својом имовином коју је унео у друштво, али за узврат добија власништво над аликвотним уделом у основном капиталу друштва, које му даје одређена статусна и имовинска права. Једно од имовинских права које му по закону припада је и право на отуђење (пренос) свог улога у трговачком друштву.

1. В. члан 55. став 1. Закона о предузећима (објављен у “Службеном листу СРЈ” 29/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/01, 36/02); у даљем тексту: ЗОП, параграф 169. став 1. Закона о трговачким друштвима Мађарске

Уговор о преносу удела је у већини националних права именовани уговор, којим преносилац удела преноси свој удео са накнадом или без накнаде стицаоцу удела.²⁾

Уговор о преносу удела се у пракси може појавити у више модалитета: као уговор о продаји (у случају продаје удела са накнадом), односно као уговор о поклону (у случају преноса без накнаде). У оба случају ради се о самосталном, главном уговору. Међутим, овај уговор се може јавити и у форми акцесорног, споредног уговора. Тако, пренос удела се може јавити у форми обезбеђења потраживања из неког другог (главног) уговора, где дужник, залаже свој удео у трговачком друштву. Коначно, пренос удела се може вршити и код уговора о доживотном издржавању, где се прималац издржавања обавезује да ће по својој смрти пренети на даваоца издржавања, између осталог, и удео који поседује у трговачком друштву.³⁾ Сваки од наведених облика преноса удела има одређене специфичности, тако да је неопходно извршити анализу сваког од модалитета овог уговора.

2. Уговор о продаји удела

Уговором о продаји удела у трговачком друштву продавац удела се обавезује да удео који поседује у трговачком друштву пренесе у својину купцу, а купац се обавезује да продавцу плати одговарајућу цену. Дакле, на уговор о продаји удела се имају сходно применити одредбе уговора о купопродаји бестелесних ствари.

Основна обавеза продавца је предаја удела. С обзиром да је удео у трговачком друштву бестелесна ствар – право, сматрамо да је пренос извршен у моменту закључења уговора. Међутим, потребно је и да се изврши упис промене власника удела, односно члана трговачког друштва у образац прилога уз пријаву за упис број 2.⁴⁾ Продавац удела одговара купцу за правне недостатке удела које продаје купцу и то: да је власник удела, да предузеће у коме се удео продаје постоји у моменту закључења, као и да нема терета на уделу, осим оних који су уписани у трговинском регистру.⁵⁾ С друге стране, основна обавеза купца је исплата купопродајне цене удела продавцу.⁶⁾

2. В. чланове 132. став 1., 184., 349. и 352.-353. ЗОП-а, параграфи 15 – 17 Закона о друштву са ограниченом одговорношћу Републике Немачке, параграфи 170. и 171. Закона Мађарске, параграф 115. Трговачког закона Чешке Републике, параграф 115. Трговачког закона Словачке Републике, члан 129. став 2. Трговачког закона Бугарске, члан 412. став 3. Закона о трговачким друштвима Републике Хрватске, члан 416. став 3. Закона о трговачким друштвима Републике Словеније.
3. Удео у трговачком друштву се може пренети и наслеђивањем, али у чланку се неће расправљати о овом аспекту.
4. В. чл. 70. и чл. 86. став 2. алинеја 2) Уредбе о упису у судски регистар (објављене у “Службеном листу СРЈ” 1/97).
5. Подаци о: статусним променама предузећа, престанку предузећа, стечају и ликвидацији предузећа, као и о другим чињеницама (нпр. о залози и др. теретима) се уписују у образац прилога уз пријаву број 7; в. чл. 86. ст.2. алинеја 7) Уредбе о упису у судски регистар.

3. Уговор о поклону удела

Уговором о поклону удела, поклонодавац бестеретно преноси право својине на уделу на поклонопримца са намером добротинства и уз ослобађање од било какве обавезе или терета (*animus donandi*).⁷⁾

И овом приликом је неопходан упис промене власника у регистру надлежног трговинског суда.⁸⁾

У домаћем праву овај уговор је још увек неименовани уговор, с обзиром да је заузет став да се овај уговор мора регулисати посебним прописима, а не савезним Законом о облигационим односима, који је према тада важећем Уставу из 1974. године требало да регулише само уговорне односе у области промета роба и услуга.⁹⁾

4. Пренос удела код уговора о доживотном издржавању

Уговором о доживотном издржавању прималац издржавања се обавезује да након његове смрти пренесе на даваоца издржавања, између осталог, право својине на уделу, а давалац издржавања се са своје стране обавезује да га, као накнаду за то, издржава и да се брине о њему до краја његовог живота и да га после смрти сахрани. При том, право својине на уделу у трговачком друштву који се преноси овим уговором мора да постоји у тренутку његовог закључења.¹⁰⁾

Давалац издржавања може своје право из уговора обезбедити уписом у јавној књизи.¹¹⁾ Сматрамо да давалац издржавања заштиту својих права треба да оствари уписом забележба постојања уговора у обрасцу прилога број 7¹²⁾, да би на тај спречио евентуално отуђење удела по неком другом правном основу.

5. Форма уговора о преносу удела

Форма уговора о преносу удела ће зависити од врсте уговора којим се удео преноси. Неспорно је да се код преноса удела у трговачком друштву путем угово-

6. У пракси често долази до мешања појмова имовине чланова трговачког друштва, као њихове посебне имовине и имовине трговачког друштва. Наиме, удео члана трговачког друштва је његова лична имовина, тако да новац од његове продаје се уплаћује њему, као продавцу, а не предузећу. Уколико би се новац уплатио предузећу ради се о приступању новог члана друштва предузећу, а не о продаји удела.
7. В. појмовно одређење у Лексикону грађанског права, "Номос", Београд, 1996., стр. 496-7; С. Перовић, Облигационо право, Књига прва, IV издање, Београд, 1981., стр. 602.
8. У прилогу бр. 2 уз пријаву за упис промене члана трговачког друштва.
9. С. Перовић, оп. цит., стр. 603.
10. В. одредбу члана 194. став 1. и 2. Закона о наслеђивању Републике Србије (објављен у "Службеном гласнику РС" 46/95), у даљем тексту: ЗОН.
11. Члан 199. став 1. ЗОН-а.
12. В. члан 86. став 2. алинеја 7) Уредбе о упису у судски регистар.

ра о доживотном издржавању исти мора закључити у свечаној форми, с обзиром да одредба члана 195. став 1. ЗОН-а прописује да овај уговор мора бити закључен у писменој форми и оверен од судије, који је дужан да пре овере прочита странкама уговор и и примаоца издржавања нарочито упозори да имовина, која је предмет уговора, не улази у његову заоставштину, те да се њоме не могу намирити нужни наследници. У супротном, уговор је ништав.¹³⁾

Међутим, мишљења смо да у судској и пословној пракси још није заузет консенквентан став у погледу правне форме уговора о продаји, односно поклону удела. Овој ситуацији је у великој мери имао удела и сам законодавац. Наиме, према одредби члана 352. став 3. ЗОП-а удео се преноси уговором у писменој форми, док у ставу 2. истог члана је прописано да пренос удела повлачи и измену уговора о оснивању друштва са ограниченом одговорношћу. Сматрамо да наведене законске одредбе нису довољно јасне, а и да сам текст закона у погледу овог питања није конзистентан.

Наиме, ако би се приликом тумачења наведених одредби применила аналогија дошли би смо до закључка, да се и уговор о продаји, као и уговор о поклону удела код друштва са ограниченом одговорношћу мора закључити у свечаној форми, односно да уговорници морају оверити своје потписе код надлежног општинског суда. На овакав закључак наводи одредба члана 10. став 5., у вези са ставом 1. и 2. ЗОП-а, који прописује да се потписи оснивача трговачког друштва из оснивачког акта морају оверити код надлежног суда. Међутим, ако би приликом тумачења одредбе члана 352. став 3. ЗОП-а применили разлог супротности, дошли би смо до закључка да се уговор о преносу удела не закључује у свечаној форми, те да је довољна само писмена форма, јер да је законодавац желео да назначи да је неопходна свечана форма он би то изричито прописао. Трговински судови заузимају став да је за уговор о преносу удела неопходна свечана форма, те захтевају да потписи уговорних страна неизоставно буду оверени код надлежног суда.¹⁴⁾ Ово становиштво преовлађује и у упоредном праву.¹⁵⁾

С друге стране, законодавац није на исти начин нормирао обавезу чланова трговачких друштава у погледу закључења анекса (измена и допуна) оснивачког акта, као последице уговора о преносу удела. Ова обавеза је изричито прописана само за чланове друштва са ограниченом одговорношћу, али не и за чланове ортачког, односно командитног друштва, тако да ово питање може изазвати недоумицу у пракси - да ли се обавеза закључења измене оснивачког акта односи и на чланове

13. Став 2. члана 195. ЗОН-а.

14. Расправа у погледу форме уговора о преносу удела у трговачком друштву није академске природе. Ако се има у виду висина такси код овере уговора ово питање добија на практичној важности, јер није исто платити једну или две судске таксе, чија висина зависи од номиналне висине удела, односно његове купопродајне цене.

15. Национални прописи захтевају нотаријалну форму уговора: параграф 15. став 3. немачког закона, параграф 115. став 3. чешког закона, параграф 115. став 3. словачког закона, члан 129. став 2. бугарског закона, члан 112. став 3. хрватског закона, члан 416. став 3. словеначког закона.

трговачких друштва лица. Сматрамо да се ова обавеза не односи на њих, а да би је требало укинути и у односу на чланове друштва са ограниченом одговорношћу, с обзиром да не видимо њен практични разлог. Оснивачки акт закључују оснивачи трговачког друштва и ниједан закључени правни посао ту чињеницу не може да промени. Стицалац удела постаје члан друштва, а никако његов оснивач, како се то често у судској и пословној пракси погрешно поистовећује. Заинтересована лица у погледу промене члана трговачког друштва се упознају увидом у образац прилога број 2 уз пријаву за упис, објављивањем решења о промени члана друштва у «Службеном листу СРЈ»,¹⁶⁾ односно добијањем извода из судског регистра.¹⁷⁾ Међутим, може се заузети и друго становиште – да обавеза закључења измене оснивачког акта буде важећа за чланове свих облика трговачких друштва (осим акционарског), а из разлога о коме расправљамо у одељку б. овог чланка.

6. Ограничење преноса удела

Удео у трговачком друштву се може слободно преносити између чланова трговачког друштва, у складу са уговором о оснивању.¹⁸⁾ Аутономија воље оснивача, односно чланова трговачког друштва у овом сегменту је апсолутна. Тако, они чак могу и стипулисати забрану слободног преноса удела између оснивача и предвидети право прече куповине удела у односу на појединог члана (нпр. у корист већинског члана, затим у корист члана који је у друштво унео неко право или know-how, од којих зависи и сам опстанак друштва или, у корист оног члана чија егзистенција је у највећој мери повезана са друштвом итд.), односно прописати клаузулу сразмерног преноса удела на све преостале чланове друштва итд. Такође, оснивачи (чланови) оснивачким актом могу аутономно регулисати поступак преноса удела између оснивача.

Сасвим друга ситуација је у случају преноса удела трећем лицу. У том случају, члан ортачког друштва може пренети свој удео трећем лицу само уз сагласност осталих чланова друштва,¹⁹⁾ члан командитног друштва само уз сагласност свих комплементара и командитара са већинским улогом,²⁰⁾ а члан друштва са ограниченом одговорношћу - уз постајања права прече куповине осталих чланова.²¹⁾ И ово питање се различито регулише законом код друштва лица, односно код друштва са ограниченом одговорношћу. Наиме, право прече куповине од стране чланова код друштва лица се регулише уговором о оснивању, а код друштва са ограниченом одговорношћу – статутом.²²⁾

16. В. члан 74. став 1. и 2. Уредбе о упису у судски регистар.

17. В. члан 75. Уредбе о упису у судски регистар.

18. В. члан 117., 184. став 2. и члан 349. ЗОП-а.

19. Члан 132. став 1. ЗОП-а.

20. Члан 184. став 3. ЗОП-а.

21. В. чланове 132. став 2., 184. став 4. и 349. став 3. ЗОП-а.

22. Ова разлика је сасвим логична, с обзиром да друштва лица немају статут.

Чланови (оснивачи) и у овом сегменту имају потпуну или делимичну слободу воље. Наиме, чланови (оснивачи) друштва лица имају потпуну аутономију у погледу регулисања поступка и рокова за остваривање права прече куповине, док чланови (оснивачи) друштва са ограниченом одговорношћу имају само делимичну, с обзиром да је законодавац прописао одређена правила. Тако, прописан је преклузивин рок за коришћење права прече куповине удела од 30 дана од дана учињене понуде,²³⁾ што није случај код друштава лица. Такође, нормирана је и ситуација уколико више чланова друштва са ограниченом одговорношћу изрази жељу за куповином удела, при чему се не могу споразумети о томе на који начин се та ситуација може решити, односно ако статутом или уговором о оснивању ово питање није регулисано. У том случају се примењује суплеторна норма која прописује да се у том случају удео дели на све преостале чланове друштва са ограниченом одговорношћу, сразмерно висини њихових удела у друштву.²⁴⁾ То значи да преносилац удела закључује уговор о преносу идеалних делова удела са сваким од чланова друштва са ограниченом одговорношћу, при чему се сваком члану друштва, који је купио део удела, тај део припаја постојећем.²⁵⁾

Могуће је да је законодавац прописивањем обавезе измене оснивачког акта код друштва са ограниченом одговорношћу услед преноса удела желео да омогући поштовање права прече куповине удела од стране постојећих чланова друштва у пракси, јер ако ово право није испоштовано нови власник удела се неће моћи уписати у књигу чланова друштва, као ни у образац 2 уз пријаву уписа у трговинском регистру, с обзиром да је за очекивати да би постојећи чланови одбили да закључе анекс оснивачког акта.

Да ли се право прече куповине у пракси ипак може заобићи. Сматрамо да може, али само делимично. Наиме, преносилац може свој удео поклонити или пренети уговором о издржавању, у ком случају право прече куповине удела се не може применити. Међутим, остали чланови друштва лица могу одбити такав пренос и без образложења, док чланови друштва са ограниченом одговорношћу могу одбити да закључе измену уговора. Али, код друштва са ограниченом одговорношћу се може поставити питање да ли стицалац удела може да тужи остале чланове друштва тужбом за утврђење и уколико успе у спору, да пресудом издејствује упис промене члана у књизи чланова, односно трговинском регистру. Наиме, код друштва са ограниченом одговорношћу законодавац није прописао обавезу ратификације преноса удела од стране чланова друштва. Мишљења смо да би уговором о оснивању, односно статутом чланови друштва са ограниченом одговорношћу требало да регулишу и ово питање, како у пракси не би дошло до евентуалних изненађења и могућих злоупотреба од стране несавесних чланова.

23. Члан 349. став 5. ЗОП-а.

24. Члан 349. став 4. ЗОП-а.

25. Члан 349. став 2. ЗОП-а.

Milan Pavić, Ph.D.

Attorney at Law, Partner in «Law office Pavic», Belgrade

Contract on Transfer of Stake

Summary

In this article the author deals with the transfer of stake of the unlimited liability companies, the limited partnerships and the limited liability companies. He expands the some of the important problems in this legal field: the modes of the transfer of stake, the legal form of the contract on transfer of stake, as well as the restrictions of the transfer of stake. The author presents both comparative and domestic legal solutions in some sections in this matter.

Keywords: *stake, transfer of stake, the modes of transfer of stake.*